

IRODALOMTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Selt. VIII - 2841

SZERKESZTI

SZILÁDY ÁRON

A BIZOTTSÁG ELŐADÓJA.

** B 491.*

KILENCZEDIK ÉVFOLYAM.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KIADÁSA

1899.

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
 Magyar Irodalomtörténeti Intézet és Könyvtár

Lelt. napló: 46 Lsz.: 50

..... csoport: szám.

..... KÖNYVTÁRA

Budapest, 1899. é. Athenaeum t. társ. könyvnyomdája.

Sz. szám: Csoportszám: 46 50

TARTALOM.

	Lap
A Horányi Elek tervezete. <i>Csaplár Benedek</i>	1, 168
A gonosz asszony meséje és Arany »Jóka ördöge«. <i>Zlinszky Aladár</i>	15
Kőmíves Kelemenné mondája. <i>Sarudy György</i>	41
A »Szelek versenye« Janus Pannoniustól. <i>Hegedűs István</i>	72
Idősb gróf Teleki László irodalmi munkássága. <i>Vojnovich Géza</i>	129
Protestáns iskoladramák. <i>Bernáth Lajos</i>	257, 403
Horatius és Verseghy. <i>Császár Elemér</i>	287, 427
Balassa Bálint levelei. <i>Erdélyi Pál</i>	385

ADATTÁR.

Szalárdi János kiadatlan levelei stb. <i>Koncz József</i>	83, 211, 335
Adatok a magyar időmértékes verselés történetéhez. <i>Borsos István</i>	101
Mihály deák bibliája. <i>Császár Elemér</i>	115
Debreczeni írók. (Életrajzi adalékok.) <i>Dr. Borovszky Samu</i>	118
Jászay Pál irodalmi hagyatékából. Levelek. <i>Czékus László</i>	104, 234, 348
Fáy András két kiadatlan meséje. <i>Benkó Imre</i>	119
Irodalomtörténeti tanulmányok az Országos Levéltárból. <i>Dr. Illéssy János</i>	204
Kanizsai Pálfi János leveleskönyvéből. <i>Ifj. Tóth Ferencz</i>	209
Szentgyörgyi Mondoláta. <i>Szily Kálmán</i>	228
Magyar közmondások az 1825. eszt. országgyűlési követekre ruházva. <i>Benkó Imre</i>	243
Adalékok codexirodalmunk forrásaihoz. <i>Katona Lajos</i>	246, 371
Adatok Pápai Páriz Ferencz életéhez. <i>Dr. Dézsi Lajos</i>	303, 453
Révai Miklós néhány újabb levele. (Egy hasonmással.) <i>Dr. Récsy Viktor</i> ...	324
Könyvészeti adalék Szabó K. »Régi M. könyvtára« I. kötetéhez. (Egy hasonmással.) <i>Dr. Toldy László</i>	346
Kalászat a pannonthalmi kéziratgyűjteményéből. <i>Dr. Récsy Viktor</i>	467
Kazinczy Ferenczné, gróf Török Sophie folyamodása kölcsönért családi perben. <i>Latkóczy Mihály</i>	485
Szilágyi István levele Arany Jánosról. <i>Gyulai Ágost</i>	488

ISMERTETÉSEK, BÍRÁLATOK.

	Lap
Ferenczi Zoltán. A kolozsvári színészet és színház története. <i>Dr. Vincze József</i>	121
Szily Kálmán. Összegyűjtött dolgozatok.	124
Szenczi Molnár Albert Naplója stb. Kiadta Dézsi Lajos. <i>c.</i>	250
Emléklap a soproni Széchenyi-szobor leleplezésére. Szerk. Kugler A. <i>Dr. Viszota Gyula</i>	251
Irodalmi dolgozatok. Irta Ferenczy József. <i>Im.</i>	378
Dr. Bartha József. A Toldi-monda. Irodalomtörténeti tanulmány. Irta <i>c.</i>	490
Irodalomtörténeti repertorium. <i>Hellebrant Árpád</i>	126, 253, 381, 492
Név- és tárgymutató	VII

I. TARTALOM-MUTATÓ.

A) Szerzők betűrendes sora szerint.

	Lap		Lap
<i>Benkó Imre.</i> Fáy András két kiadatlan meséje	119	<i>Katona Lajos.</i> Adalékok codexirodalmunk forrásához. Első közl. 246. — Második közl.	371
<i>Benkó Imre.</i> Magyar közmondások az 1825. eszt. országgyűlési követekre ruházva	243	<i>Koncz József.</i> Szalárdi János kiadatlan levelei stb. Első közl. 83. — 2. közl. 211. — Harm. és bef. közl.	335
<i>Bernáth Lajos.</i> Protestáns iskola-drámák. Első közlemény. 257. — Második és bef. közl. ...	403	<i>Latkóczy Mihály.</i> Kazinczy Ferenczné gr. Török Sophie folyamodása	485
<i>Borsos István.</i> Adatok a magyar időmértékes verselés történetéhez	101	<i>Dr. Récsy Viktor.</i> Révai Miklós néhány újabb levele. (Egy hasonmással.)	324
<i>Dr. Borovszky Samu.</i> Debreczeni írók	118	<i>Dr. Récsy Viktor.</i> Kalászat a pannonhalmi kéziratrárból ...	467
<i>Csaplár Benedek.</i> A Horányi Elek tervezete. Első közl. 1. — Második és bef. közl.	168	<i>Sarudy György.</i> Kőműves Kelemené mondája	41
<i>Császár Elemér.</i> Mihály deák bibliája	115	Szenczi Molnár Albert Naplója stb. Kiadta Dézsi Lajos. c. ...	250
<i>Császár Elemér.</i> Horatius és Verseghy. Első közl. 287. — Második és bef. közl.	427	<i>Szily Kálmán.</i> Szentgyörgyi Mondolata	228
<i>Czékus László.</i> Jászay Pál irodalmi hagyatékából. Levelek. Első közl. 104. — Második közl. 234. — Harmadik és bef. közl.	348	Szily Kálmán. Összegyűjtött dolgozatok	124
<i>Dr. Dézsi Lajos.</i> Adatok Pápai Páriz életéhez. Első közl. 303. — Második és bef. közl. ...	453	Toldi-monda. Irta Dr. Bartha József. Ism. c.	490
<i>Erdélyi Pál.</i> Balassa Bálint levelei	385	<i>Dr. Toldy László.</i> Könyvészeti adalék Szabó K. »Régi M. Könyvtára« I. kötetéhez ...	346
<i>Hegedűs István.</i> A »Szelek versenye« Janus Pannoniustól	72	<i>Iff. Tóth Ferencz.</i> Kanizsai Pálfi János leveleskönyvéből	209
<i>Hellebrant Árpád.</i> Irodalomtörténeti repertórium 126, 253, 381,	490	<i>Dr. Vincze József.</i> Ferenczi Zoltán. A kolozsvári színészet és színház története	121
<i>Dr. Illéssy János.</i> Irodalomtörténeti tartózkodások az Országos Levéltárból	204	<i>Dr. Viszota Gyula.</i> Emléklap a soproni Széchenyi-szobor leleplezésére. Szerk. Kugler A.	251
<i>Gyulai Ágost.</i> Szilágyi István levele Arany Jánosról	488	<i>Vojnovich Géza.</i> Idősb gr. Teleki László irodalmi munkássága.	129
Irodalmi dolgozatok. Irta Ferenczy József. Ism. <i>Im.</i>	378	<i>Zlinszky Aladár.</i> A gonosz aszszony meséje és Arany »Jóka ördöge«	15

B) Irodalomtörténeti korszakok szerint.

I. Középkor.		Lap	Lap
<i>Hegedűs István.</i> A »Szelek ver- senye« Janus Pannoniustól.	72		
<i>Katona Lajos.</i> Adalékok codex- irodalmunk forrásaihoz. Első közl. 246. — Második közl.	371		
II. Ujkor.			
<i>Borsos István.</i> Adatok a magyar időmértékes verselés történe- téhez	101	<i>Bernáth Lajos.</i> Protestáns iskola- drámák. Első közl. 257. — Második és bef. közl.	403
<i>Dr. Borovszky Samu.</i> Debreczeni írók	118	<i>Csaplár Benedek.</i> A Horányi Elek tervezete. Első közl. 1. — Második és bef. közl.	168
<i>Császár Elemér.</i> Mihály deák bibliája	115	<i>Császár Elemér.</i> Horatius és Verseghy. Első közl. 287. — 2. és bef. közl.	427
<i>Dr. Dézsi Lajos.</i> Adatok Pápai Páriz Ferencz életéhez. Első közlemény 303. — Második és bef. közl.	453	<i>Czékus László.</i> Jászay Pál iro- dalmi hagyatékából. Levelek. Első közl. 104. — 2. közl. 234. — 3. és bef. közl. ...	348
<i>Erdélyi Pál.</i> Balassa Bálint levelei	385	<i>Gyulai Ágost.</i> Szilágyi István le- vele Arany Jánosról	488
<i>Dr. Illéssy János.</i> Irodalomtör- téneti tanulmányok az Országos Levélártárból	204	<i>Latkóczy Mihály.</i> Kazinczy Fe- renczné, gr. Török Sophie folyamodása	485
<i>Koncz József.</i> Szalárdi János ki- adatlan levelei stb. Első közl. 83. — 2. közl. 211. — 3. és bef. közl.	335	<i>Dr. Récsy Viktor.</i> Révai Miklós néhány újabb levele. (Egy hasonmással)	324
<i>Szenczi Molnár Albert</i> Naplója stb. Kiadta Dézsi L. <i>Ism. c.</i> ...	250	<i>Dr. Récsy Viktor.</i> Kalászat a pannonhalmi kéziratárból ...	467
<i>Dr. Toldy László.</i> Könyvészeti adalék Szabó K. »Régi M. Könyvtára« I. kötetéhez. (Egy hasonmással)	346	<i>Szily Kálmán.</i> Szentgyörgyi Mon- dolata	228
<i>Ifj. Tóth Ferencz.</i> Kanizsai Pálfi János leveleskönyvéből	209	<i>Dr. Viszota Gyula.</i> Emléklap a soproni Széchenyi-szobor le- leplezésére. Szerk. Kugler A.	251
III. Legújabb kor.		<i>Vojnovich Géza.</i> Id. gr. Teleki László irodalmi munkássága	129
<i>Benkó Imre.</i> Fáy András két ki- adatlan meséje	119	<i>Zlinszky Aladár.</i> A gonosz asz- szony meséje és Arany »Jóka ördöge«	15
<i>Benkó Imre.</i> Magyar közmondások az 1825. eszt. országgyűlési követekre ruházva	243	IV. Vegyesek.	
<i>Toldi-monda.</i> Irodalomtört. tanul- mány. Irta Dr. Bartha Jó- zsef. <i>Ism. c.</i>	490	<i>Hellebrant Árpád.</i> Irodalomtörté- neti repertorium 126, 253, 381,	492
		Irodalmi dolgozatok. Irta: Fe- renczy József. <i>Ism.: Im.</i> ...	378
		<i>Sarudy György.</i> Kőműves Kele- menné mondája	41
		<i>Szily Kálmán.</i> Összegyűjtött dol- gozatok	124
		<i>Dr. Vincze József.</i> Ferenczy Zoltán. A kolozsvári színészet és színház története	121
		Név- és tárgymutató	VII.

II. NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

	Lap		Lap
Akadémia eszméje Magyarországon	4, 164, 165, 166, 167	Badics Ferencz	378
Albán- és szerb- monda Skutari alapításáról	49—53	Bajtay Antal	181, 190
Alexandri Vazul román költő	53, 54, 68	Bajza József	130, 167
Alexics György	68, 70	Balassa András 386, 390, 394, 397, 402; — Bálint levelei 385-től 402; — Imre 207; János 394, 396, 397, 398	
Alexovics Basil	201	Bálintith György	309
Ali basa 216; — hitlevele 84, 216, 218, 221		Balla Károly	476
Almásy Pál	187	Balogh Máté 84; — Sándor	467
Alsted	312	Bánfi Dénes 90; — Zsuzsánna	156
Alvinczi Sámuel	318	Baranyai Gáspár	207
Andrássy György gr.	480	Barczafalvi Szabó Dávid	229
Ányos Pál 11, 12, 189, 194.	200	Barczy Pál	472
Apafi Mihály (I.) 83, 129, 221, 224; — neje betegsége s halála 304; — (II.)	302	Báróczy Sándor	3
Aranka György	122	Baróti Szabó Dávid 229, 289, 293, 294, 467, 468	
Arany János 125, 295, 357, 361, 489; — »Jóka ördöge« 15—40; »Hegedű« 302; — »Szibinyáni Jank«	58	Bartal Antal 443; — György ... 112; »Commentarii« című műve	178
Arany László — Gyulai »Magyar népköltési gyűjtemény«-e	29	Bartha József dr.	490
Asbjörnsen »Norske Folke-eventyr« cz. műve	20	Báthori Gábor pesti ref. lelkész, 148; — István 395, 401, 402; — Kristóf	402
Armbrust Kristóf	374	Batthyány József gróf kalocsai érsek 187; — Lajos gróf 112, 113, 114	
Aszalai nagybányai iskolamester	312	Baumgarten Aestheticája	452
Aszalai József, Szendrői	480	Bayer József	257
Aszalai Sámuel	316, 319	Beccaria János	191
		Becsky Antal, Tusnád-szántói	480
		Bédier »Les Fabliaux« cz. műve	20

	Lap		Lap
Beksics Gusztáv	380	Budai Ézsaiás 119; — Ferencz	118
Bél Mátyás	179	Bugát Pál	124
Belényesi Ferencz	221	Byron	488
Beleznay 131; — Mihály 187; — Miklós	187	Camoens	73
Bella Lajos	252	Cid-magyar fordítása	129, 145
Bene Károly	473	Cinnus Papianus	303
Benedek Mihály	229	Codex-irodalmunk forrásaihoz ada-	
Benfey Tódor	15, 27	lékok	246, 371
Beniczkyné Bajza Lenke regényei	379	Comedia Balassi Menhiart áruktatá-	
Benkó Imre	120, 246	sáról	120
Benkő Ferencz	303	Comedia lepidissima de sacerdotio	121
Benyák Bernát	160, 192, 195	Cornides Dániel	132
Beöthy Zsolt	385	Cornides-codex	371
Bernáth Lajos	286, 426	Cörver Elek	181, 190
Berzeviczy Emil, Berzeviczi	480	Çukasaptati (A papagály meséi)	15, 26
Berzsenyi Dániel	427, 429, 448	Csaplár Benedek	14, 203
Bessenyei György 129, 131, 133;		Császár Elemér	117, 300, 452
137, 140, 143, 144, 171, 172,		Csekelaki János	458
200, 201; — Agis tragédiája		Csernátoni Ferencz	315
3, 133; — »Jámbor szán-		Csokonai Mihály	119
dék«-a 2, 3, 164, 172, 173,		Csuka Ferencz	105
175; — társasága	3, 11	Czech Ferencz	370
Besze Ferencz	480	Czékus László	114, 242, 371
Bethlen Anna 148; — Farkas 84,		Czinár Mór	478
90; — Gábor 87, 96, 217; —		Czuczor Gergely	209, 475
végrendelete 84, 93; — Bethlen			
Gáborné, Károlyi Zsuzsánna		Dalham Flórián	177, 191
206; — János 86, 92; —		Deák Ferencz	113, 235, 354
László 314; — Miklós	315	Debreczeni-codex	484
Bibarczfalvi László 316, 458, 461,	463	Debreczeni írók	118—119
Bisterfeld	312	D' Ellevauxné	485
Bobst Frigyes	83	Denis Mihály	469
Bocskai István	87, 96	Deseritzky Incze	179, 180, 182
Bod Péter	129, 303	Dési Márton 315; — Zsigmond	318, 319
Bodoki Mihály 458; — Sámuel	458	Desismus	315
Bogárfalva	85	Dessewffy Emil gróf	109, 350
Boldai Márton 224; — levele ..	343	Déva vára	43, 44, 59
Bónis Sámuel 104, 105; — né	236, 237	Dézi Lajos	250, 251, 324, 466
Borbone, Stephanus de —	20	Didonak Eneas miatt lett szomorú	
Bornemisza Anna	341	története	277
Boros Jenei Mihály	304	Dietrichstein Miksa	398
Borovszky Samu dr.	119	Diószeghy Mária	152
Borsos István	104	Discipulus I. Herolt	
Bölczkei Pál	210	Döbrentey Gábor 115, 130, 448,	
Brandenburgi Kata	121, 312	479, 482, 483, 484	
Bourbon, Étienne de —	376		

	Lap		Lap
Dobó Krisztina	386, 400	Földváry Antal, Bernátfalvi	480
Dóczy Lajos	251	Fray Ferencz	328
Dombi János	462		
Döme Károly	469	Gaal György 27, 302; — József	477
Dömötör Pál	379	Galgóczy Miklós	348
Dugonics András 192; — »Etel-		Garázda-nemzetség	129
ká«-ja	6	Gárdista-irodalom	200
Dušan szerb fejedelem	65, 66	Gatti József »Delectus Poetarum« cz. kiadványa.	72
		Gesta Romanorum	247
Édes Gergely	293	Gévai Antal	107
Eger vára	398	Glosius Dániel	11, 179, 471
Eggenberger József	484	Gobis, Johannes	376
Engelhardt Anselm	478	Goekelius Hock András	308
Enyedi István	320, 322, 463	Gonosz asszony meséje	15—40
Eötvös József báró 235, 355, 357, 359, 361, 380		Görcsöni Ambrus	204, 205
Epikus dalok	46	Görög Demeter	161
Erdélyi János	158, 378, 402, 427	Greguss Ágost	159, 378
Érsekújvári codex	246	Grimm testvérek meséi	25, 44
Eszterházi Mihály, Galantai gróf	480	Gritti Lajos	473
Eurialus és Lucretia históriája	400, 402	Grozescu Julián	71
		Guarinus	74
Fabó András	209	Gusztinyi János nyitrai püspök ...	187
Faedrának szomorú története	258	Guzmics Izidor 473, 474, 475, 479, 480, 481, 482	
Faludi Ferencz	161	Gvadányi József	299
Farkas Imre 348; — János	85	Gverarai Antal »Fejedelmeknek Ser-	
Fassoni Liberatus olasz piarista ...	191	kentő Oraia ... cz. műve ...	101.
Fáy András két kiadatlan meséje	119—120	Gyarmathy Sámuel »Nyelvmester«-e	161
		Gyöngyösi István	161, 449
Fehérvári József	472	Gyujtó Ferencz	457, 462
Fejér Adorján 428; — György 165, 194, 479; — Kata	85, 186	Cyulafi Lestár	399
Fekete György gr., kuriai bíró 187; — János gróf generális 6, 145, 151		Gyulai Ágost 175, 489; — Lajos gróf, ifj. 480; — Pál 353, 357, 379	
Felvinczi György	121		
Festetich Pál	187	Hagymási Kristóf 398, 399; —né	388, 399
Festő Szebenben	461	Halász Ignác	19, 23
Ferdinánd (I.) arczképe	117	Haller Gábor naplója	82
Ferenczffy Lőrincz	206	Hanulik János	189
Ferenczi János 334; — József 378, 379; — Zoltán	121—123	Hatos Gusztáv	386
Flavigny Miklós	377	Hegedüs István	82
Fogarasi Sámuel contrascriba	307	Heinrich Gusztáv	229, 491
Fogarasi Pap József	132	Helmecky Mihály	177
Folnesics	229	Henyei Vincze	190
Földi János	118	Herolt János (Discipulus) 246, 247, 371	

	Lap		Lap
Hévízi Erzsébet	480	Kállai András	84
Heyden Sebald Gyermeki beszélgetései	117	Kanizsai Pálfi János	209—211
Himmelreich pannonhalmi főapát ...	479	Kapczy Tamás	239
Hoffman báseli professor	303	Kapy Sándor	385, 386
Holle-féle mythologia fordítása	6	Karadsič Vuk	21, 40
Horányi Elek tervezete 1—15, 168—203; — »Hazaftas magyar társaság«	1—14; 200	Karats Ferencz	119
Horatius és Verseghy 287—300, 427—452		Kármán József 173; — »Urania«-ja	187
Horváth Cyrill 246, 371; — Endre 473, 480; — István 6, 180, 185, 202, 334, 471, 472; — Mihály 111, 348, 349, 350, 354		Károly (V.) arcképe	117
Hugó Károly	208	Károlyi Antal gr. 187, 195; — György gr. 480; — István 235, 314; — Sándor gróf 321; neje	320
Humboldt Sándor	73	Katona István 179; — Lajos 249, 377	
Hunfalvy János	359, 360, 362	Kazinczy Ferencz 172, 447, 449, 473, 474, 475, 476; születésének százados évfordulója 172; — neje gróf Török Sophiefolyamodványa 485—487; — Gábor 236, 239, 240, 350	
Hunyadi János	43	Keglevich László, Bazinyi gróf ...	480
Huszár Elek	480	Kemény János 99; — Jánosné 313; — József gr.	83, 84
Illei János	122	Kerecsényi Lajos	477
Illéssy János dr.	209	Kéza Simon	186
Imre Lajos	302	Kibédi András	315, 318
Iskoladrámák, Protestáns —, 257—283, 403—426		Kind új-görög népköltési gyűjteménye	45, 50, 51
Izsó Miklós	251	Kisfaludy Károly	473
Jankovics Miklós, id.	772	Kiss János	161, 162, 163
Janus Pannonius 129; — »A Szemek versenye« cz. költeménye 72—82		Klauzál Gábor	114, 235
Jászai Pál irodalmi hagyatéka 104—114, 234—242, 348—371; — Sámuel 105, 236, 237, 238, 239, 240, 242, 349, 350, 354, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 365		Kollár Ádám	187
Jellachich bán	114	Kolozsvári színészet	121—123
Jeremiás szebeni festő	461	Kolozsvári István sziráki pap	148
Jezsuiták	469	Komáromi Ferencz	85
Jókai Mór	379	Komáromi Csipkés György	104
József nádor 108, 166, 296; — (II.) magyar király 131, 134, 161, 295, 299; reformjai Magyarországon	134	Komócsy József	380
		Koncz József	101, 228, 303, 346
		Konstantin császár	41
		Koppi Károly	195
		Korda Zsigmond	88, 91, 343, 344
		Kornis Gáspár	399
		Kossuth Lajos	114
		Kotsi Palkó János	122
		Kovachich Márton	180, 186
		Kovács Pál	476

	Lap		Lap
Kovácsnai Péter	452	Magyar közmondások az 1825-iki	
Köblös János	460	országgyűlési követekre ru-	
Kölcsey Ferencz	280, 432	házva	243—246
Kőmives Kelemenné mondája	41—71	Magyar nemzeti táncz	431, 439
Könyvtár, Nagy-enyedi	459	Magyar időmértékes versek	101—104
Könyvészeti adalék Szabó »Régi		Magyar renaissance	287
M. Könyvtár«-hoz	346—348	Magyarság II. József korában	161
Köpeczi Mihály	313	Majláth Béla	33
Kőrösi Imre	348	Majthényi András	219; — Károly 187
Kövéry Ferencz	390, 392	Makó Pál	189
Krausz Fr. S. »Sagen und Märchen		Máramaros vármegye	208
d. Südslaven« cz. műve	23	Marczibányi István	166 — János
Kriza »Vadrózsák«	31, 71	478 — Puchói	480
Krizbai János	462	Mária Terézia	3, 131, 143, 187,
Kreskai Imre	201	188, 190, 192, 198, 295	
Krusíth Iona 396, 397, 398,		Martinovics Ignác	143
401 — János 387, 388, 390,		Martinovics-féle összeesküvés	296
396, 398		Marusy András	205, 206
Kucsuk basa	216	Mátrai Lajos	251
Kugler Alajos	251	Mátyás Flórián	148
Kulcsár István	161	Mérei László, Kaposmérei	480
Kuncz Adolf	251	Merkens	301
Kunos Ignác	17	Mészáros Lázár	114, 235; — János
Kunszentmiklósi ev. ref. gymna-		bárá táborkok	152, 157
sium	257	Mihály deák bibliája	115—117
Kuun Géza gr.	178	Mikes Kelemen	161
Laczkovics János	143	Mikó Imre	354
Ladiver Illés	207	Mikola László	485
Lánghy István	72, 73	Miksa király	204
László Ferencz, Bogszegi	480	Miskeni András	119
Lázár szerb feledelem	85	Mitterpacher Lajos	190
Lázár Márton 93 — Miklós	83	Molière	26
Lecoy de la Marche	376	Molnár Albert, Szenczi	250, 251
Leibniz-féle »Rationis sufficientis		Montenegro	65
principium«	191	Moór Péter	51
Letenyei István	347	Móricz Balázs, Sövényházi	386
Leyden	83	Művelődéstörténeti adatok	305,
Lipót (I.) magyar király	129	306, 307, 313, 464, 465, 466	
Losonczy Anna	401	Muzeum, Magyar Nemzeti	166
Loewe Antal pozsonyi könyvke-		Nadányi János	304
reskedő	187	Nádudvari Péter	461
Macchiavelli »Belfagor« cz. novel-		Nagy László kézírata	121
lája	27	Nagyenyedi ref. collegiumi tanuló-	
Macskási Boldizsár	310 — Lászlóné	ifjúság panaszírata	304—308,
		456; — professorok	453

	Lap		Lap
Nákó Sándor	329	Poggius »Facietiarum liber« cz. műve	20
Naláczai István	215, 326	Politus Sándor	191
Nánási József	313, 314	Pongrácz György	321
Násónak számkivetése	416	Prágai András	101, 102, 104
Naszályi János debreczeni senior	119	Pray György	179
Négyessy László	101, 104, 290, 294	Prónay László b.	161
Nemec »Westslavische Märchen« cz. műve	22	Protestáns iskoladramák	257—286, 403—426
Németi András	313, 314, 315	Pucz Antal	161
Nemesnépi Dániel	209	Püspöki Ferencz	190; — Péter ... 333
Nemzeti Casino	479, 483		
Névnaptartás	464, 465	Rác István	148, — Sámuel 11, 12, 194, 199
Nunkovits György	161	Ráday Gedeon	191, 187
		Rájnisi József, kőszegi	289, 469, 471
Oeskey Antal	484	Rákóczy György (I.)	84, 101
Oláh-mondák	53—57	Ratio educationis	188, 190, 191, 192
Orczy József	326; — László báró 104; — Lőrincz b. 3, 176, 187, 201	Récey Viktor	485
Országgyűlési követek	1825-ben 243—246	Richter pesti festő	474, 475
Ovidius I. »Naso számkivetése.«		Révai Miklós	4, 5, 174, 188, 202, 291, 297; — »Planum«-a 172, 198, — levelei 324, 335
Ötves Miklós	321	Rhédei Ferencz gróf	89, 220
		Rimay János levele	206
Paedagogiai adatok ...	305, 306, 307	Rivulinus Ferencz	83
Paintner Mihály	324—335, 469, 471	Román distichon	102
Pallas Nagy Lexikona ...	174	Romulus meseíró	20
Palóczok	471; — nyelve 484	Rudics József, Almási	480
Pandorának históriája	270; — Pan- dora-mythos 374	Sachs, Hans	301
Pannonhalmi kéziratok ...	467	Sággy Sándor	297
Pántzél Pál	161, 162	Ságodi Gergely	348
Pápai Páriz Ferencz életéhez adatok	303—324, 453—466; — ifj. 308, 314	Sándorffy	386
Papirgyártás	89	Sanyiki Krisztina	399, 400, 401
Pauler Tivadar	189, 194, 199	Sárkány Miklós	479
Péchy Simon	228	Sárközy Gáspár	207
Példabeszéd (1664.): Az, kinek hol fáj, ott szokta tapogatni ...	215	Sárváry Ferencz	195
Példák könyve	246, 247	Sásvári Tamás	211
Pethe András	229	Sarudy György	71
Phaedra I. Faedra		S:ala coeli	376
Physicanitás	305	Schaffrath Lipót	190
Podmaniczky Anna bárónő	187; — Sándor b. 472	Schaguna br. oláh érsek	55
		Schedel (Toldy) Ferencz	370, 371, 485; — Lajos 5, 148, 198
		Schönwisner István	190
		Schuller Károly János	44, 52

	Lap		Lap
Sebastianovich Ferencz	189	Szentgyörgyi József 228, 329, —	
Sebesi Ferencz	85	Mondolata	228, 234
Seineanu Lázár »Basmele Române« cz. műve	25	Szerdahelyi György	189, 194
Simai Kristóf	195	Szeremley Barna	290
Sinai Miklós	118	»Szibinyáni Jank«	58
Sipos Pál	476	Szigeti Gyula István	460, 462, 464
Skutari ... 47, 49, 50, 51, 52, 53, 70		Szikszo	385
Somogyi András 85, 86; — Gedeon	229	Szilády Áron	117, 248
Somsich Pál	178	Szilágyi István 33 488, 489; —	
Steinville regimentje	454	Péter nagyenyedi professor 460,	
Stettner Máté, Makkos-Hetyei	480	462, 463, 464; — Sándor 358, 360	
Stoffer József	111, 113	Szilassy József 472; — László ...	120
Strausz Adolf	70	Szily Kálmán	124, 234
Sulzer német aesthetikus 288, 290,		Szinnyei József	175, 179
428, 452		Szirák (Nógrád m.)	131
Sylvester János	101, 115, 116	Szokolai Benjámin	119
Szabadni	386	Szölyösi Gáspár	85, 86
Szabó András 148; — József 124;		Sztepán Ferencz 91, 94, 221, 222, 337	
— Károly »Régi M. Könyv-		Szűts Ábrahám 120; — József ...	480
tára« 104, 346—348; —		Szilvási Márton	37
Samu	239		
Száki János, Szenczi	104	Takács József, Péteri — 325, 327,	
Szalárdi Ádám 85; — Ferencz 85;		328, 335	
— János kiadatlan levelei		Talvj szerb népköltési gyűjteménye	51, 52
83—101, 211—228, 335—		Táncz, Magyar nemzeti — ...	431, 439
396; — születése 83; — kül-		Teleki család 129; — Ádám 122,	
földre menetele 83—84; —		129, 145, 146, 480; — Ferencz	
leveleinek jegyzéke 344—346;		136; — Géza 303; — István	
— Istvánné 85, 86; — Mihály	84	157; — József 105, 106, 107,	
Szalay László	475, 476, 477, 478	167, 238, 472, 479, 480, 481;	
Szapáry János gróf 296, — Leopold-		— Hunyadiak kora 130, 146,	
dina	296	147; — Lajos 122; — László	
Széchenyi Béla, gr. 251; — Fe-		107, 129, 130, 154; — »Ke-	
rencz gr. 166, 167; — István		gyencz«-e 130; — Mária 147,	
gr. 114, 235, 479, 480; —		148, 149; — Mihály 83, 84,	
Széchenyi-szobor leleplezése ...	251	87, 88, 90, 91, 93, 95, 97, 213,	
Szécsen Antal	109	217, 218, 227, 228, 335, 338,	
Szeder Fábán 471, 472, 473, 474,		339, 34v, 343; — (II.) 129;	
476, 479, 481, 484, 485		— Pál; 313, 314; — Polyxena	
Szegedi Dániel	211	156; — Sámuel 130; — Sán-	
Székely Ádám 310; — Menyhért		dor 129, 303, 308, 310, 311,	
95; — Mózes	310	312, 315, 317, 319, 320, 453,	
Szell Farkas	32, 228	454, 456, 458, 461	
Szemere Bertalan	114, 234, 235	Temetési beszéd	484
Szenczi Kertész Ábrahám	89, 91	Temesvári Pelbárt	248, 371

	Lap		Lap
Terbócz János	348	Váradai Györgyné 323; — János	85
Thaisz András	130	Varga Mihály	310, 316
Theodorescu népköltési gyűjtemé- nye	68, 69	Vásárhelyi Ferencz 458; — Mihály senior 307; — Tőke István	312
Thetis és Lieus	425	Vasas János	85
Thewrewk József, Ponori ...	475, 476	Vay Ábrahám báró 480; — Miklós báró	480
Thoroczkaizsigmond gróf neje ...	132	Vér György	89
Thuri Mihály	83	Verseghy Ferencz 201, 287—300, 427—452	
Thököly Imre	129, 207	Veszprémi István	118
Thurzó Elek 390; — Szaniszló ...	207	Vincze József dr.	123
Tinódi Sebestyén	450	Virág Benedek 201, 290; — Dénes	257
Tisza István	85	Virginiás István	342
Tobiás festő	461	Viszota Gyula dr.	252
Toldi monda	490, 491	Vitkovics Mihály	334
Toldy Ferencz 1, 2, 4, 115, 171, 172, 179, 193, 200, 235, 237, 238, 287, 354, 357, 358, 359; — László dr.	348	Vitriaco, Jacobus de —	20
Tompa Mihály	31	Vizaknai György	320
Tóth Ferencz 119, 209; — ifj. 211; — Kálmán 379; — Lőrincz	360, 361	Vladár-Lónyai Sarolta	349, 351
Tótfalusi István 83; — József 257,	258	Voinovich Géza	167
Török József gr.	485	Waldstein János gróf	480
Történelmi Társulat, Magyar —	350	Weber Ádám »Fejedelmi lélek« cz. műve	129
Trefort Ágost	380	Wesselényi Miklós, Hadadi báró 122, 480	
Tumpacher József	333, 334	Zampelios népköltési gyűjteménye	45
Tunyogi György	90, 219, 226	Zarándmegye	85
Turnusnak Aeneas által lett szo- moru története	403	Zemplényi Ferencz	309
Tútúnámeh	16, 26	Zichi János	388
Ubrik Borbála	60	Zlinszky Aladár	90, 301
Vadrózsapör	68, 71	Zola regényei	445
Vandza neologismusai	229	Zsigmondkorabeli madár-nevek ...	125

A HORÁNYI ELEK TERVEZETE.

(Első közlemény.)

I.

»Hazafiúi magyar társaság.«

1. Egyike ez is azoknak a balsorsú »jámbor szándék«-oknak, melyeknek valóra váltása végett a múlt század folytán több ízben kinosan vajúdozott nemzetünk jobbik esze, sarkalván erre a hazai művelődést méltóbban fejleszteni sóvárgó hon-genius. Mindezek azonban többé-kevésbbé eredménytelenül epedeztek az óhajtott sikerért. De bajnokaikat így is megilleti az utókor hálás elismerése. Művelődés-történelmünknek pedig érdekében áll küzdelmeiknek aránylagos kiderítése.

Ily kegyeletes tartozás indít a fentjelzett kísérlet némi ismeretetésére. Annál készteőbb pedig ez, minél időszerűbb alkalmat nyújt egyszersemind némely lényeges érdekű emlékezések fölmelegítésére.

Nem épen iménti lelet az az egy pár tanúság, melyet mint erről szólót ezuttal bemutatni szándékozom; nem is épen tudomáson kívüli az. Mert fölemlítettem már joval ezelőtt.¹ S emlegették aztán mások is, csakhogy nem illeték szerint, sőt holmi tévesztő megjegyzésekkel is megtoldva.

Így ez, meg egyéb ok is méltán kívánhatja tőlem annak körülményesebb ismertetését, mint olyanét, mely szintén jelezhet valamelyes mozzanatot hazai művelődésünk múlt századi törekvéseiről beszélő lapjain. Úgy hiszem, viszonylagos jelentőségének illeték szerinti méltatásával beválhatik ez is némileg azok sorába, a melyeket mint efféle czélzatúakat irodalomtörténelmünk jeles mestere Toldy Ferencz 1871-ben tőle telhető alapossággal ismer-

¹ I. Révai M. élete II. 14—15. l.

tetett.¹ Kétségkívül figyelmes egybevetéssel említette volna föl ezt is, ha annak idején tudomására juthat. Hisz időrendi tekintetben ez is megelőzte, ha csak kevésse is, a *Bessenyei-féle »jámbor szándék«* keltét.

Annál szivesebben fűzhetette volna *Toldy* az érdemleg bemutatott hét kísérlethez nyolczadikul, minthogy evvel is nyomósbitva leendett érdekes tárgyalásának az az argumentuma, hogy mily hően óhajtották nálunk is a hazafias jobb elmék a tudományos művelődésnek szervezetes összeműködés által való lendítését, nyomban a hosszú villongások csillapultával,² s mily buzgó sürögéssel iparkodtak volna ily nemes célra: »si sors non laeva fuisset.« —

Most utólag csak valamelyes pótlékként szolgálhat azok függelékeül ez a szerény adalék, s különösen az illetékes egybevetés által nyerheti olyatén jelentőségét, melynél fogva méltán fűződhetik amazok sorába, hogy a rokonnemű törekvések analog balsorsát ezzel is több tényadat érvelje.

A kellő viszonyítás végett legalább amúgy röptiben reflectálnunk kell a múlt századi fölserkenés kiválóbb mozzanataira. Sokképen készítenek erre e századvégi hasonlatos körülményeink melyeket mélyebb észlelőink jóval ezelőtt megsejtván, elég korán, intettek a száz év előtti tanulságos küzdelmek behatóbb tanulmányozására. Ma pedig már eléggé megrendítő események is kényszerítnek bennünket, hogy azokra minél komolyabban emlékezzünk.

2. Huszonöt évvel ezelőtt ülte meg a M. T. Akadémia *Toldy F.* indítványára a magyar irodalom megújulásának százados évfordulóját 1872. decz. 15-én. Főképen *Bessenyei György* emlékét elevenítette föl hármassal dicsőítéssel.³

A testőr-irodalom e jeles előharczosa érdemeinek szivesen adózott az akkoriban bátrabb lendületnek eredt nemzeti érzelem a hálás elismerés lelkesedésével. Nemcsak a Kisfaludy-társaság igyekezett ezt növelni, hódolva a költő szellemének, hanem a gyarapoló napi irodalom is többszörösen visszhangoztatá ünnepeltetését.

¹ »Az Akadémiai eszme Magyarországon Bessenyei előtt« I. *Toldy F.* öszegyűjtött munkái VII. k.

² U. o. 355. l.

³ L. Szinnyei J. »Magyar írók« I. 1001. l. — Kiváltképen felmagasztalta korszakalkotó jelentőségét *Toldy F.* emlékbeszéde. Lásd »A magyar irodalom legújabb koráról.« (Összegyűjtött munkái Bpest. 1873. VII. k. 169—189.)

Hisz' *Bessenyei* nevéhez fűződött volt leginkább annak a korszakias tuzdulatnak emléke, mely a múlt század 8-ik évtizedében a magyar irodalomnak renaissance-szerű föléledését inaugurálta. Az ő irodalmi termékei, 1772-ben megeredve, oly gyors egymásutánban jelentek meg, hogy ez évtized végeig húszszal épvén ki, leginkább ő növelte elmeművei hódításával a magyar olvasó közönséget.

Neve hathatós ébresztőként hangzott szerte a hazában, mint valami vezéri jeladás, különösen midőn e közben az 1777-ben Bécsben közzétett »*Bessenyei György társasága*« című kötetkéje egy kis gyűjteléket adván saját úgy *Orczy, Barcsay* és *Báróczy* verseiből, kik mint költők legelőször itt léptek föl.¹

Nyomósbitva lőn ezzel az egyébként is széltében rebesgetett örömhír, hogy *Bessenyei György*, ki már az első kiadványát (Ágis tragoeédiáját) 1772-ben legott Mária Teréziának ajánlotta volt, azután nyomban még szint azon évben három magyar művét adta ki *Bécsben*, a következő évben pedig kettőt bocsátott közre Pozsonyban, hogy ő ezt a hathatósan serkentő magyar irodalmi tevékenységét a királyné jóváhagyásával gyakorolhatja, s magas pártfogásának örvendve, testőr létére a felség aegise alatt immár bizvást lelkesítheti társait is illetén buzgalomra, sőt más hazafiakban is bátran gerjeszthet hasonló aspiratiókat. És valóban lelkesített is odább mindegyre nyiltabban buzdítva nem csak holmi különvált írói munkásságra, hanem a magyar irodalomnak tüzetesebb művelése s lendítése végetti solidaris tevékenységre, vagyis annak sikeresebb gyarapulását hazaszerte előidézendő *szervezetes társulásra is*.

Ily sürögésnek, mely az akkori szunnyatag, sőt többnyire tespedező nemzeti önérzet minél hathatósbab fölbuzdítását czélozta, legnyomósabb tanuságát érezteti az évtized végén fokozódott reménynyel megírt »*Egy magyar társaság iránt való jámbor szándék*«-a.

Ezt azonban oly méltatlanul zátonyra juttatták a balra fordult viszonyok, hogy írója keserűen csalódva verőfényes kilátásaiban, annak közrebocsátása gondjaival is felhagyott.²

Már csak a magyarság iránt oly mostoha évtized leteltekor

¹ I. Szinnyei J. Magyar írók. I. k. 1001—2. l.

² I. »Egy magyar társaság iránt való jámbor szándék«. Bécs, 1790. Révai M. »Elől járó beszéde«. 12. l.

sikerült ezt *Révai Miklósnak* napfényre szállíthatni, hogy vele utat nyisson az ő „Planum»-ának, s hathatósabban érveje nagy vállalkozását az 1790. nemzeti fölpezsdülés főbb tényezői előtt.

Alkalmasint tetemesb súlypontként vette *Toldy* Ferencz is *Bessenyeinek* ezt a nagy horderejű czélzatát, midőn érdemeinek oly jelentős megünnepeltetését eszközölte s ezt emlékbeszédével kiválóan dicsőítette.

3. Szívesen említem föl itt alkalmilag, hogy irodalomtörténetünknek e kitünően avatott buvára eme szakbeli jeles alkotásait élte alkonyán azzal igyekezett tetézni, hogy különösen hálás kegyelettel ujtotta fel azon bajnokok emlékét, kik irodalmunk sikeresebb művelése végett már az előbbi időben, de kiváltképen a múlt században a tudományos társaság eszméjének valósíthatásán tűnődtek, sőt annak létrehozásáért bátrabb kísérletekre is vállalkoztak.¹

Ily nemes gondjainak egyik becses eredménye, melyet 1871. jan. 23. olvasott fel a m. t. akadémia I. osztályában: »*Az akadémiai eszme Magyarországon Bessenyei előtt*».²

Tanulságosan vázolja ebben azokat a jámbor óhajtásokat s némely részben ilyesek megvalósítására is fölbátorodott igyekvéseket, melyek kevéssel a szatmári békekötés után már mind sovárabban lelkendeztek arra, hogy a nemzeti művelődés előmozdítását valahogy szervezendő társas munkásság kifejtése által eszközölhessék.

Számos történeti adatokból tudható, mennyire biztónak látszott ilyesmire különösen a nagynevű királynőnek a közművelődést elősegíteni óhajtó s nemzetünk iránt is jóindulattal viseltető-kegyessége. Elég világosan kitetszik ez Toldynak ama tartalmas értekezéséből is, melyben *hét* ilyen többé kevésbé sikertelen jámbor szándéknak adja lehetőleg megvilágított ismertetését.

Annyival megkapóbb érdekű volt előttem azonnal eme jeles értekezés tartalma, minthogy akkori tanulmányaim is, kiváltképen a múlt századi tanügy s irodalom történetének behatóbb megismerése felé irányultak s különösen azok tudományos tevékenységének részletesebb kinyomozását czélozták, kik kisebb-nagyobb mérvű

¹ Köztudomásu, hogy elévülhetetlen becsű irodalmi munkássága épen a »nagy Révai« életének megírása közben szakadt meg, melyet közsajnálaturunkra e se m fejezhetett; hisz csak alig ifjú korának némi körvonalazását adhatta.

² I. Toldy F. Összegyűjtött munkái. Bpest, 1873. VII. k. 354—394. I.

igyekevést fejtettek ki a szellemi erőknél szövetkeztetése s hathatósabb irányítása végett.

4. Tüzetesebb érdeklődéssel kutatám ezért a többi között *Horányi Elek* és *Révai Miklós* ily célzatú buzgalmanak tanúságait saját feladatom javára is, meg mivel irodalmunk s nemzeti művelődésünk újabb lendülete már mindegyre fokozódó mérvben követelte ezek kimerítőbb ismertetését. Az erősen neki hevült történelmi buvárkodás főképen a művelődés-történelem felé fordulván, ennek nagyobb tényezőit s mozzanatait első sorban kívánta teljesebben megvilágosítani. Izgalmas fürkészés indult meg szélteben, hathatósan serkentve az élénken sürgölődő történelmi társulat által. Gyakoriatk valának a kölcsönös tudatkozások.

Toldy Ferencz a *Révai* életének pragmaticusabb kiderítéséhez fogván szintén tudatta velem azt az óhaját, vajha némely mindaddig előtte is homályos viszonylatainak s körülményeinek megvilágítására lehetőleg biztos adatokat nyerhetne, egyelőre legálább a szerzetben töltött éveiről.¹

Készséges nyomozásom azonban több rendbeli bajos akadály miatt nem oly gyorsan eredményezhetett tetemesebb sikert, mint ahogy az legott kívánatos vala.

Főladatom érdekében is, meg több rendbeli kérdezősködések miatt, hő óhajátom tárgya volt *Horányi* kiadatlan kéziratait feltalálhatni, főképen a tanintézetekről szólókat. Mert, amint *Schedius Lajos* az életrajzához csatolt jegyzékben említi,² hátrahagyott kéziratok között volt ez a munkája is: »*Historia Academiarum et Gymnasiorum Hungariae*, olim sub regibus Hungariae et sub Turcica potestate, modo sub Austriacis Regibus florentium«.

Becsés tartalmúnak hittem pedig ezt azok szerint, amik *Horányi* kiadott műveiben több helyütt nyomósan bizonyítják, mennyire gondosan kutagatta ő a hazai oktatástígy történetére vonatkozó adatokat. Meg némely kézirati töredékeiből s levelezéseiből is eléggé kitetszik ily irányú nyomozgatása. Hisz munkásságának mintegy sarkalatos célzata főképen erre irányult.

¹ Hogy *Révai*-nak azutáni viszonyairól is több téves vélemény került forgalomba, látható azoknak megokolt bővebb tárgyalásából, melyet saját szerűen azon részről fitymálgattak »terjengős«-nek, a melyen a terjengősségre készített téves adatokat kritikátlanul használva még odább is érvényesíteni igyekeztek. Erről talán lesz alkalmunk valahol körülményesebben is szólhatni a szükséges eligazodás érdekében.

² I. *Horányi* »*Scriptores Scholarum Piarum*« II. pag. XXIV.

Mennyivel inkább kell tehát fájlalnom, hogy ez a nagy jelentőségű kézírata még máig sem került elő. Most pedig annak felkutatását a könyvtár két ízben történt áthelyeztetése miatti rendbontás még inkább megnehezíti, sőt úgy látszik, huzamos időre lehetetlenné teszi.

Több jel arra mutat, hogy a derék Horányi elhunytá után jóval keresettebbek voltak kiadatlan irományai, mint a kiadottak. Mert, amint némely itt-ott szórványosan előforduló jegyzetkéből sejtethető, a költségesen nyomtatott, eléggé vaskos kötetek bizony csak vékonyan jövedelmezhetek. Kedvezőbb eredményt csak is egy-két tankönyve éreztetett, kiváltképen a Holle-féle mythologia fordítása, meg a »szent koronáról« alkalmilag mintegy hevenyészve írott műve.

Ezt is csak az alkalmosság tehetné rövid időre némileg kapósabbá, t. i. az 1790-iki nemzeties fölpezsztés lázas napjaiban, szintúgy mint *Dugonics* »Etelkáját«. Ám de a jutalmazás akkor sem volt oly bőkezű, mint ahogy némelyek rebesgették.¹ Hiteles tanuságok nagyön alábbszállítják azokat a nagyított híreket, melyeket az akkori túláradó lelkesedés bocsátott szárnyra. —

Sajnálandó károsodás érte egyebek közt a »*Nova Memoria*« folytatásához összegyűlt készleteit is. Pedig bizonyára dús apparatussal kellett ehhez már akkor birnia, midőn ennek I. kötetét kiadta, a folytatással pedig a részvéthiány s egyéb okok miatt kénytelen volt csakhamar föl hagyni.

Hogy minő ádáz körülmények hárultak akkoron közéletünknek majd minden szellemi s anyagi jobb törekvéseire, eléggé sejtethető azokból a nyomban bekövetkezett súlyos viszontagságokból, melyeket *Révai* Miklós élete IV. kötetében részletekre is kiereszkedve elég bőven, de mégsem eléggé kimerítően tárgyaltam.

Olyan zord időben a »*Memoria Hungarorum*« fölélesztésével, bármennyire hevült buzgalmának háttérbe kellett szorulnia.

¹ Szinnyei a »Magyar írók« IV. 1071. l. idézi Horvát István jegyzeteiből, hogy »a követ uraktól nyomtatványaiért számtalan aranyakat nyert ajándékul, a legpompásabb asztaloknál nyilván megvendégettetett, s egészségeért a víg gyülekezetekben, kiváltképen az akkori Fekete gróf generalisnál, több ízben poharak üresítettek«.

Ez utóbbi megtisztelésből ugyan more patrio eléggé kijuthatott neki is, de az aranyokból nem éppen számtalan mennyiséget nyert, sőt inkább elég könnyen megszámlálható; a lelkes felköszöntéseket pedig kevéssel utóbb busásan meg kellett keserülnie törvényszerű (legitim) meggyőződésének nyílt kifejezése miatt.

De még inkább tartózkodnia kellett ama régi óhajlásának megvalósításától, amelylyel már két évtizeddel azelőtt iparkodott volt létesíteni valamely tágabb körű tudományos szövetkezetet a hazai közművelődés lendítése végett, főleg pedig a történelmi kutatás érdekében.

Bús idők nehezültek akkor ismét a hazafias czélzatokra. Gyanúba ejtettek a jobb szándékok is. Félreértés és balra értelmezés támadt nem egy üdvös törekvés ellen.

A bátor *Horányinak* egy és más lelkesebb hazafiúi nyilatkozatai is szigorú beszámítás alá vétettek, úgy hogy szinte bajos volt őt kimenteniök a jobb lelkeknek némely alaptalan vádak alól.

Ily nyomasztó viszonyok között irodalmi foglalkozását inkább korlátozni kénytelenült a tágabb körű szellemi közlekedéstől. S még odább is élte fogytáig hiába számított arra, hogy jobb idők beálltával majd a »*Nova Memoria*«-hoz gyűjtött anyagát kiadás által értékesíthesse. Útját állta egyebek közt a csekélyre leapadt részvét is.

Nagyon sajnálható, hogy a mindinkább elsivárult időszak folytán utóbb kézirati hagyatékai annyira elkallódtak, hogy belőlük már csak gyér foszlányok vagy némely töredékes följegyzések lelhetők elvegyítve egyéb elegyes tárgyú s többnyire kevésbbé értékes iratokkal. — —

5. Ilyenek között került elő kutatásaim folytán (1878. aug. 5-én) az a három érdekös iromány, melyeket ezennel teljes szövegük szerint mutatok be.¹

Egyikök a *Horányi* tervezte »*Hazafiúi magyar társaság*« *törvényeit* (szabályzatát) tartalmazza; másikok ugyanazokat latinul ily cím alatt: »*Statuta societatis patriae Hungaricae et Transylvanicae*«; a harmadik pedig a felsőbb jóváhagyás végett fölterjesztendő *kérelmezés fogalmazványát*. Ezek ketteje nyomban itt következik:

II.

A) *A Hazafiúi Magyar Társaságnak Törvényei.*

1-ször. Minekutánna Valaki a Társaságnak tagjává választatik, kötelességének ismérje azon Társaság tagjait a lehetőségig, becsültekbe, szerencséjükbe védelmezni.

2-szor. A Társaságnak tagjai, ki ki maga tudománya szerint

¹ A kéziratok alaki minőségéről s hitelességéről szóló jegyzetek a szabályzati pontok után következnek.

köteleztetnek minden esztendőbe, akár egy, akár más tudománybul megmutatni, hogy valamibe Hazájoknak, és az emberségnek szolgálattárá voltak.

3-szor. Világ tudományba, Szent tudományba, Test tudományba, Mértudományba, Magyar nyelvbe különösen, Világ krónikáiba, Vers szerzésbe, ha ki magát nevezetesíti, a Társaságba felvétetik. Ezekhez járul a világi Törvény-tudomány, és Erköltsi okosság.

4-szer. Erköltsébe romlott ember, irigy, veszekedő, goromba, vagy tsufoló elméjű akármily nagy talentummal birjon is, soha a Társaságnak tagjává nem lehet. Ugy ha bulya (buja), motskos beszédű, mértékletlen, szószátyár, pletykázó, vallás motskoló és magát Fejedelem, vagy Haza nagyai ellen szegező, mi irással, beszéddel sem engedtetik.

5-ször. Mindenféle Hitbül, Szerzetbül vétetnek fel a Társaságba Tagok, kiknek tsak tudományaik és tiszta erköltsaik, de kiváltképpen Szép Magyarságuk fognak tekintetni.

6-szor. Soha a Társaságnak egy Tagja is a Társaság hire, és helybe hagyása nélkül semmi Tudományban munkát ki nem adhat.

7-szer. Mindenféle Európai nyelven lehet a Társaság Tagjainak dolgozni; de leg-főbb és *leg-első érdem lesz a Magyarság*; mivel ezen Társaság úgy is leg-inkább az anyanyelv segedelmére, és a *Nemzet s Haza ditsősségére alkottatik*.

8-szor. Ezen egész Magyar Társaság, Tagjává tétetik az Európai Nagy Tudós Társaságnak, mely már egész világra ki terjedett, 's fő Gyülekezeteit Hessen-Homburgban azon Haza Fejedelme alatt tartya, ki annak feje.

9-szer. Mivel külömb-külömbféle hitbül való Tagok lesznek a Társaságban, megjegyeztetik, hogy ha valamelyik közülök, különös vállalásának részére a szent tudományba ellenkezőt ír, tehát írásába semmi illetlen, gyalázatos, vagy embertelen mondás ne helyhezttessen. Tsak józan okokat, nagy emberséggel; de boszszúságot ne írjon, mert írása el nyomattatik. Minden keresztényi hitbe vannak sok böltsek, nagy Rendek, népek, uralkodók, kiket egy különös Polgárnak valamely Hazában motsokkal, gyalázattal illetni kárhozatos, és nevettséges eszetlenség; mivel e tselekedet tsak azt szüli, hogy a másoktól vissza tsufoltasson, mely szerint köztünk ez által nem az igaz emberséget, tudományt, hanem a költsönöző tsufolódást, szitkot, haragot, gyűlölséget, üldözést, veszekedést, átkot nevelnének, melly alatonyságokkal, 's utállatra méltó dühösséggel Istennek, Természetnek, Emberi Nemünknek gyalázattárá lennénk.

10-szer. A kiben Istenéhez, Királyaéhoz, Nemzetéhez, Anya-nyelvéhez mint magyar, buzgóság nem találatik, fel nem vétetik.

11-szer. Négy féle Tagjai lesznek a Társaságnak: *Védelmesők, Belső, és Külső Tagok*, végre Tanítványok.

A védelmesők nem köteleztetnek munkára, tsak nagy tekintetökkel, s tehetségökkel való segedelemre. Széket ítéletbe nem ülnek, hacsak magokat belső tagokká is nem teszik (melyre tudomány kívántatik).

A belső tagok széket ülnek és mind olyanok, kik nyomtatás alá dicséretesen dolgozhatnak. Ő nékik vagyon egyedül voxok a kiadandó

munkáknak helybe hagyásokra, vagy elnyomásokra. (Belső taggá tehát lehetetlen valakinek lenni, ha nem könyvíró, az az nem auctor.)

Külső tagon értetnek azok, kik nem írók ugyan, de tanult, okos férfiak, tiszta magyarok. Ezek nem fognak vizsgálatokba széket ülni, sem ott nyilván az írásokra voxolni; de különösen gyűlésen, vagy ülésen kívül lehet értelmökkel, — de kell is élni.

(Tanítványoknak vétetnek fel ismeretes józan indulatú, nemes tulajdonságú, szép elméjű ifjak. Ezeknek szabad lesz az ülésekben meg jelenni, mikor a munkák fognak vizsgáltatni.)

Végeztetett, hogy esztendőben egyszer, kétszer, közönséges gyűlés tétetik, hova a külsők, idegenek bé mehetnek.

12-szer. A Társaságnak legyen Belső Tagjai közt *Feje: Praesese*.

13-szor. Az üléseket ő fogja időkrül időkre határozni.

14-szer. Lészen a *Tnak* két Örökös Titkossa, *Secretáriussa*. Egyik neveztetik *Fő Titkos*, másik egy általlyán fogva tsak *Titkos*. Valaki írást, vagy munkát kíván a *Tnak* megküldeni, akár annak Tagjává lenni, a Fő Titkosnak köteles írni, akár hol légyen Magyar és Erdély Országban, ki a dolgot közönséges ülésbe fogja fel venni, jelenteni, hol meg fog a cselekedet és felelet határozatni. Ezentúl fog felelni a Fő Titkos a meg kívántató helyre.

(*Utólagos marginalis jegyzet:*) A munkát a mitsodás a Tagoknak a Titkos megküldi.

15-ször. (*Utólagos marginalis jegyzet e ponthoz:*) Meghatározatott, hogy a könyv-ház a *Paulinus* atyáknál lesz.

16-szor. Lészen a Tságnak egy Jegyzője, ki a végezéseket, Munkák neveit Emlékezet-könyvbe veszi, feljegyzi s könyvházba teszi.

17-szer. A Magyar Hazafiúi Társaságnak minden titka Igaz Jobb, ágyi hívségbül, Mély Tudományokból, Szép Magyarságbul, örökös Hazafiúi hívségbül, Emberségbül, Szorgalmatosságbul, Józan, tiszta erköltsökbül, Szeléd Magaviseletbül, Mértékletességbül, Vallás tiszteletibül, Emberi Szeretetbül, Tanulásbül, Írásbul, Nyelvek tudásából, Békesség szerzésbül fog állani.

18-szor. A Belső Tagok mikor széket ülnek nem fogják egymást urazni, kendezni; atyafiaknak, barátoknak fogják magokat közöttők nevezni.

19-szer. Semmi nemü dolga a Tságnak titokba nem lehet. Valamit tsínál, mind világ elibe nyomtatásba kell néki jönni. Tudjuk ugy is, hogy a titkok tsak ott szoktak tartatni, hol az emberi értelem; nem láthat mivel pedig ezen Társaságnak Látás a tzélja, a titok Tárnya nem lehet.

20-szor. A Tságnak Jegye léssen: A déli tiszta időbe fénylő nap, melynek sugárai közt felfelé egy Sas reptibe rajzoltatik; alatt egy kis domb formán Bagoly fog ülni. A Nap igazságot, a Sas tudományt, a Bagoly gondolkodást, magánosságot fognak jelenteni. A Petséten körül e lesz írva: *Istennek, Királynak, Hazának*.¹ Valamely könyv a Társaságtól

¹ Sigillum Societatis Patriae Hung. Transilv. Deo, Regi et Patriae.

jön ki, ezen jegy fejére lesz nyomva. A Petsét az örökös Titkosnál fog lenni.

21-szer. Mikor Magyar irások, Munkák olvastatnak, mit vagy a Jegyző, vagy a Titkos fognak változva el követni, tehát legelső szót a kifogásokba mindenkor a Fő titkosnak kell tenni a Magyarság iránt, dolog iránt is. Ha pedig hiba olvastatik, és ő halgat, mindenik Tagnak szabad jegyzést tenni. Ha a Fő Titkos kifogása hibás, vagy nem éppen elég szoros, a tagok szabadon végezhetnek és vetélkedhetnek ellene. Külömben ítéletei megmaradnak.

23-szor. A bé fogadás módja és rendi következőképpen fog megesni.

Az új tag gyűlésbe fog megjelenni, minek utána megvizsgáltatott tulajdonságaiban és fel vétetett. Ekkor a Fő Titkos a Törvényeket előtte fel olvassa, melyekre ő így köteles felelni:

»Fogadást tészek a Mennynek, és Földnek Szentségeire, hogy a Magyar Hazafiai Társaságnak rendeléseit törvényeimnek fogom ismerni, Engedelemmel, Szeretettel viseltetvén azok iránt. Ha pedig ellenek szegzem magamat, megegyezem benne, hogy betsülletes Emberek Társaságára Érdemtelen légyek, és e Tudós gyülekezet által, nyilván mindeneknek tudtára, mint gyalázatos haszontalan személy el tsapattassam.

24-szer. A Védélmezők, és külső Tagok semmi nemű fogadásra a magok betsülletén kívül nem köteleztetnek; A fogadás, csak a Belső Tagokat (és Tanítványokat) illeti.

25-ször. Fő Titkos, és Jegyző nélkül ülés nem tartathatik.

26-szor. Belső Tag 24 felül nem mehet.

27-szer. Ha hat belső Tagnál kevesebb ül össze a Társaság részirül, annak nevébe törvényes végezést, határozást semmirül nem tehet; hanem dolgozhatnak; de ítéletet nem hozhat.

28-szor. Az ülések *Pesten* vagy *Budán* tartathatnak csak.

29-szer. (Mivel a Mgos Generalis *Beleznai* Miklós ur, a Társaságnak Nyomtatásra Pénzt ajánlott, és úgy is a könyvek el árulásábul a jön bé; tehát a Társaság gazdasága e részben a két Titkos, és a Jegyző kezén fog forogni, kik eszterdönként ülésben fognak dolgukról számot adni.

30-szor. Mivel a Fő Titkosnak legtöbb és legterhesebb dolga s költsége vagyon; a levelek váltására közönséges gazdaságból költ.

És engedtesen meg néki az is, hogy a mely munkákat maga tsinál, azok el adattatván, árok adasson néki magának jutalomúl. A mely könyvekbe a Társaság Tagjaival együtt dolgozik azok a Társaság jövedelmére tartoznak.)

31-szer. Akár ki meg küldetheti irását a Tnak ha nem Tagja is, mely irás ki nyomtattatik, és keleti lévén a Nemzetnél, az írónak a mitsodás nagyságu lesz könyve tisztességes ajándék küldetik.

32-szer. A Fő Titkosnak minden írást, melyet kezéhez küldenek, meg kell olvasni magába, minek előtte azt közönséges ülésbe fel olvasná, hogy már akkor tudhasson felölle ielentést tenni. Ha (úgy) találja, hogy az irás igazíthatatlan, vagy ellenkezések vannak benne, hogy haszontalan

olvasásával a tanácsot ne fárassza, jegyezze ki belőle a hibás részeket; s azokat olvassa csak, hogy a munka tsekélysege, igazíthatatlansága, dologba, Magyarországra azonnal kitetszvé, a honnan jött, betsüllettel vissza küldessen, hova a kített hibák is meg adassanak.

33 szor. Tanácsba végeztessen el, hogy a Tagok erejek szerint, mitsoda munkákba dolgozzanak.

1779. Pünkösöd havának 10-dik napján mindezen törvények fel olvastatván helybe hagyattak.

Bessenyei
Anyos mp.

Dr. Glosius m. p.
Samuel Rác m. p.
Horányi Elek m. p.

Kellőbb eligazodás végett ide jegyzek holmit e két irat alaki minőségéről:

Ugyanis mind egyikök azon egy fajta papiron van írva ivrét alakban. A *folyamodványt* és a Statutumokat mint tulajdon fogalmazványait kétség-telen bizonyossággal Horányi Elek sajátkezüleg írta: a »*társaság törvényeit*« pedig, úgy látszik, Ányos hevenyészve fordította Horányinak »*Statuta patriae Hungaricae et Transilvanicae Societatis*« című szövegéből.¹ Mint-hogy ez szertelen sietséggel van írva, némileg különbözik Ányosnak a Nemz. Muzeumban látható kézírásától, mégis leginkább ahhoz hasonlít. A kevés különbözést megokolhatja az is, hogy »*Elmélkedéseit*« 4 évvel utóbb írván, ez időközben tollvonásait módosíthatta. Elhamarkodásának tudható be a nyelvezet pongyolasága, valamint a helyesírás következet-lensége is. Egyébként is Ányos szabálytalan orthographiáját említettem már az 1888-ban kiadtam »*egyházi beszéde*« elé írt előszóban.

Főlemlítendő különösen még az, hogy a 33. pont után következő datumot ugyanazon kéz írta, de fakóbb tintával, a minővel az alájegyzett nevek is írvák, s ezek közt kétszer is látható Ányos neve, előbb nyomban a datum után így:

Bessenyei Titkos.
Ányós Titkos.

De ez át van húzva; aztán pedig a dr. Glosius, Samuel Rác és Horányi Elek nevei után jóval alább így:

Bessenyei.
Ányos mp.

Mindkét esetben azonos tollvonásokkal írt neve egyező a szabályzat kéziratával. S ez a manu propria-val nyomósított aláírása bizony-ságát adja a föntebbi állításnak, s arra mutat, hogy Ányos titkárként működött ez ügyben, de mint fiatal és még egyetemi tanuló, noha már philosophiae doctor, mégis inkább csak helyettese a tekintélyes nevű Bessenyeinek, kinek nevét mp. nélkül szintén ő jegyezte alá.

A névaláírások a datum után ily rendben következnek:

¹ Ennek közlése nyomos oknál fogva a II. közleményhez csatolva fog megjelenni.

1779. Pünkösöd havának 10-dik napján mind ezen törvények felolvasatván helybe hagytak.

Dr. Glosius mp.
 Samuel Rác mpra.
 Horányi Elek mp.
 Bessenyei Ányos mp.

Ugyanazon fakó tintával, melylyel az aláírások történtek, tétettek a felolvasáskor egyes módosítások a szerkezetben. És pedig az itt zárjel közé vett sorok keresztül húzván, úgy mint némely egyes sorok, de különösen a 29. és 30. pont egészen.

Hogy Bessenyei ezen az alakító gyűlésen nem volt jelen, onnét látható, hogy neve mp. nélkül van aláírva Ányos kezével, ki ezt csak is bele egyezésével tehette. A társaság bizonyára szükségesnek érezte azt, hogy a hírneves irodalmi bajnok neve ott tündököljön, annak bizonyosságul, hogy a magyarságra nézve, melyre, mint a szabályzat 7. pontjában vallja, kiváló súlyt helyez, egyetért a Bessenyei György indította hazafiás törekvéssel.

B)

*A felségi jóváhagyást kérelmező fölirat fogalmazványa ez:*¹

Si ullo unquam tempore nobis Hungaris opportuna illuxit occasio publicae pacis ac tranquillitatis fructus noscendi ac decerpendi, quibus singulari Dei numine, potentia et beneficio cumulamur, haec nostra profecto aetas censenda erit, qua Mariam Theresiam ad communem populorum sibi subiectorum felicitatem Orbi non tam datam, quam donatam gratulamur. Suavissimum hunc laetitiae, voluptatisque sensum coniungamus cum vivida carae Patriae memoria. Suspiciamus Patrum nostrorum vestigia, et sparsos summa pietate legamus cineres, ossa, effusumque sanguinem, fortitudinis testes, quibus patrio solo laeta exordia, progressiones et magna enata sunt ornamenta.

Erimusne tanta vecordia et tam ingrata mente, ut a prisca Patrum virtute degeneres aquilae fetus nec doctrinae praesidio, nec insigni liberalium artium cultura inter mortuam ac fere consepultam Maiorum nostrorum gloriam ab oblivione ad lucem, et ab inferis ad vitam revocemus? Soline in Europae universae conspectu rerum ignari vitam obscuram trahemus, et in ipsa Hungaria Hungari peregrinabimur, atque ad hominum umbras accedemus, viresque ingenii, opesque naturae a Superis liberaliter nobis concessas ignorabimus? contemnemus? ac per summum nefas negligemus? Nonne veteri temporum memoria totum orbem late adeo pervagata est bellicae fortitudinis ac indefessi roboris fama, ut nos tamquam Martis progeniem suspicerent ac venerarentur? Et iam modo negabit nobis mansveta Pallas, quas nobis liberaliter armata concessit lauros, pacis olivam? Adeone novercam naturam adeptos nos existimemus, ut dissipata densa caligine, pulsisque ignorantiae tenebris proxime ad solem sapientiae, et scientiarum sedem adspirare nequeamus? Haud quaquam

¹ E szöveg Horányi sajátkezű írása kezdettől végig. S habár csak fogalmazvány, csupán négy szó van benne áthuzással törlesztve, egyébként könnyen olvasható egyenletes írás. Czim nincs rajta.

eiusmodi expostulationibus personabit Hungaria. His enim querelis dudum finem imposuit Augustae Dominae nostrae divina virtus, providentia et liberalitas, quando Budam Regni Hungarici celeberrimam urbem sapientiae sedem, et illas aedes, quae coronatis verticibus hospitium praebuerunt, scientiarum sedem esse voluit, statuit, ac confirmavit, in quibus iuventus ad verum nobilitatis decus augendum et stabiliendum Religione, ac orbiculata doctrinarum serie, quam Graeci *ἐγκυκλοπαιδείαν* vocant, ab idoneis Praeceptoribus erudiretur.

Augusta Domina! Si superiore aetate inflictis vulnera in memoriam revocemus, Te iure optimo, quod feliciter contracta induerint cicatrices, nostrum decus ac praesidium, tenerrimoque pietatis sensu Matrem ostendere et compellere debemus. Tanta enim est beneficiorum magnitudo, ut, quamdiu Hungaris sua stabit incolumitas, nulla unquam futura sit aetas, quae de illius praestantia et laudibus conticescat. Atque inprimis singularis in gentem Hungaricam propensio et amor ita nos excitat, impellitque, ut quovis aere perennius grati et devinctissimi animi erigere ardeamus monumentum. Accedit ad hanc inusitatam benevolentiam tuam cum maiestate coniunctam, summa ac prope divina de omni humano genere bene mereri velle, virtus atque indoles, qua Regni Hungarici coronae amplissimum decus adtulisti, eiusque cives ita devinxisti, ut nihil sit tam arduum, tam inperivium, tam molestum, quod maxima animi alacritate tui gratia non suscipiamus, ambabus ulnis amplectamur, et in sucum, sanguinemque convertamus.

Causa praeclari moliminis nata est ex litteraria, quae apud Hungarum laetis efflorescit incrementis, societate, cuius vestigiis insistentes in patria similem excitare, et coniunctis cum illa viribus ad communem utilitatem patria ingenia excolere, perpetuoque foedere coniungere satagimus. Tenuia quidem conatum nostrorum initia videbis Augusta Domina, ob quae verecundaremur, nisi Te sapientia illa praeditam fore sciremus, qua omnium magnarum rerum augusta exordia fuisse didicisti. Tenuis ergo conabimur grandia, nam ex parvulo, atque exili semine arbores proceras, fructus nobilissimos prodeuntes cernimus ac degustamus:

Sic quoque, Augusta Domina, Tuo numine ac Praesidio firmati novis viribus acceptis summas difficultates conabimur vincere ac superare, deque ignorantia spolia reportare, in cuius arena Tibi a gratis Civibus ad memoriam temporum sempiternam luculenta statuatur columna, quae immortales tuas commendatura virtutes hanc fronte sua praeferat inscriptionem:

MARIAE THERESIAE PATRIAE FELICITATI ATQUE ORNAMENTO.

Nec aliud exantlati laboris praemium postulamus, quam Matrum favorem, ac potens patrocinium, cum non alia de causa hos susceperimus, quam Regi serviendi, Patriae ornandae, et communi hominum felicitati provehendae studio.

Desinat iam tandem Europa ob negligentiam plenas querelarum voces fundere, et ignorantiae probrum obiicere. Annalium quoque conditores obmutescant, neque nos agrestes, feros, a mansueta musarum cul-

tura alienos, immo nostri oblivione ac barbarie obsitos animos audeant compellare. Tumulata inter illaetabiles rerum nostrarum conversiones temporumque vicissitudines parta multo cruore gloria, ut tandem ab interitu vindicetur, et in lucem proferatur, Manes Patrum nostrorum exsangves hortantur, clamant, ingeminant

Eritne ita saxeus quispiam, omnisque patrii amoris expers civis, qui horum suspiriis, flebilibus lamentis, ac gemitibus non commoveatur ac illacrimetur? Defixi igitur in admirabili virtutum immortalium Tuarum splendore, quibus vitae Tuae stadium tamquam totidem erectis colossis exornatum decurris, feliciter novis adsumtis viribus, summa animorum contentione ad susceptum studiorum genus convolemus. Etenim nostrae societatis conatus omnes eo referuntur, ut *elegantiores litteras, mechanicas artes et opificia et agrorum culturam* promoveat, et ad summum florem evehat. Nec minus in eo versabitur ipsius industria, ut *cultiorum linguarum cognitione sibi parta*, opes, quibus natura ipsam beavit, Europae exhibeat, atque in sui rapiat admirationem, atque amorem.

Quod, ut eo felicius peragatur, *veros Patriae cives perpetuo atque indissolubili vinculo*, et communi animorum studio *coniunctos*, alet, in sinu fovebit, summis laudibus celebrabit. Hac de causa oramus, atque obtestamur te Augusta Domina, velis ac digneris ad cumulum summorum beneficiorum in nos collatorum, illud adicere, ut nos per Cancellarium Aulae Tuae Comitem Franciscum Eszterházy verbo, de Tuo favore ac clemente *patrocinio* securos esse iubeas, qui nos litteris ad Baronem Laurentium *Orczy* supremum Comitem Abaújvárlensem delectum communibus suffragiis praesidem exarandis, de *consensu, clementia* ac *protectione* Regia reddat certiores, quas dum summa sollicitudine et maximo gaudio legere ardemus, emorimur.

Augusti Nominis Tui

Devotissimi Clientes
Societatis Patriae Hungara Membra.

Recitata Calendis Maii MDCCLXXV (sic!)
In Bibliotheca PP. Paulinorum.

Megjegyzendő, hogy a legelső két sort, mely a dátumot és a szöveg felolvasásának helyét jelzi, Horányi jóval későbbben írta az előbbinél feketébb tintával s már nehezkesebb vonásokkal. Az évszám utolsó jegyének alsó fele le van kopva s így némileg kételyt is támaszthat, de biztosabban vehető megcsonkult X-nek mint V-nek. S így inkább 1780-at jelez mint 1775-öt.

Azokban minthogy ez a datum csak is a felolvasás idejét jelzi, a szöveg fogalmazványának kelte jóval előbbinek látszik.

CSAPLÁR BENEDEK.

